

RIGÁN LÓRÁND

Alsógyatában kiugrani?

(Avagy: a szépség fészületlen)

Előbb arról a legfőbb „elvi” vagy inkább zsigeri természetű kifogásról kívánék beszélni, amely a fiatalabb, „posztstrukturalizmuson” edzett olvasókban Angi István legújabb könyve (Értéktől jelentésig. Pro Philosophia Kiadó, Kolozsvár, 2004.), illetőleg a tőle egyetemi képzésük során esztétikát hallgatók népes táborának körében – tehát énbenem is – „az esztétikum groteszk-transzcendens tengelyrendszere” néven elhíresült elméleti modell kapcsán felmerülhet. Hiszen a kötet szerzője manapság némileg szokatlan, ám annál nyilvánvalóbb módon a nagy esztétikai hagyomány nyelvén beszélő, rendületlen optimizmussal konstruáló rendszergondolkodó, aki a maga alapfogalmait az egzakt (természet)tudományos beszédmódból meríti, és egyáltalán, az ún. „esztétikum” kapcsán holmi vektorokról, erőterekről és koordinátákról beszél...

Holott a „művészet”, az igazi kunszt talán éppenséggel az, amin minden ilyesfajta elméleti próbálkozás, a teoretikus modellezgetés megtörik, ami – egyszerűen szólva – keresztülhúzza előzetes számításainkat! Hogy kézikönyv gyanánt Hrabal Tancórjaihoz folyamodjunk: „ezért is mondogatta nekem Bondy költő, hogy az igazi költészetnek sebzőnek kell lennie, olyan, mintha valaki egy zsilettet felejtene zsebkezdőjében, hogy amikor aztán kifújja az orrát, elvágja vele, és éppen ezért egy valamire való könyv nem arra való, hogy az olvasó elaludjon mellette, hanem inkább arra, hogy kiugorjon tőle az ágyból és úgy, ahogy van, alsógyatában rohanjon szétverni az író úr pofáját”.

Íme, mondhatnánk, a „valódi művészetet” lehetetlen kategoriálisan dobozni vagy holmi fogalmi mellényzsebbe-skatulyákba gyúrni, mert az sokkal inkább mint kizökkentő törés jelentkezik a mi kis (mindennapi) történeteinkben. Nem az előzetes, netán konceptuálisan is megtámogatott („ésszerű”) elvárásaink kielégítését szolgálja, hanem a maga „elvédtelenedett”, befogadóját éppenséggel – és ezt a bizonyos kérdést végül a kötet előszóírója által figyelmünkbe ajánlott interjúban is feszegetik – a megszokott értelmezési sémákból billentené ki.

Egy pillanat türelmet. Valóban, azt hihetnénk – mondja Wittgenstein is –, hogy az esztétika egy olyan „tudományág”, avagy (parafrázáljuk) fogalmi építőjáték neve, mely végre-valahára elárulja nekünk, mi a Szép. Ám ez esetben gyaníthatóan azt is meg kellene tudnia mondani – teszi ezt hozzá a maga bécsi modorában –, melyik kávéfajta [lásd: élvezeti cikk] jobb ízű!

Csak hogy, és ez a nagy különbség, míg a kávénak valóban egyszerű fogyasztói vagy jobb esetben hedonista élvezői volnánk, akik pillanatnyi elégedettségüknek vagy nemtetszésüknek esetenként valóban bizonyos megfelelően választott

indulatszavak segítségével adnak hangot (jóllehet már a kávékultúra mint értő élvezet is valamivel többet feltételez ennél), addig mint potenciális esztétikai alanyoknak, tehát értő élvezőknek immár művészetfilozófiai fogalmak szerint is gondolkodni képes egyénekké kellene válnunk. Elsősorban nem is annyira az intelligens kávéházi/kocsmái beszélgetések (bár persze ez sem elhanyagolható szempont),



mint inkább a lehetőség szerint hiteles, „emberhez méltó” emberi létmód kedvéért (röhejes?!). Vagy ahogyan a szerző válaszolt: „Azt hiszem, hogy a posztmodernben a legfontosabb, hogy ezt a megértést ne valami ataraxiának [itt: háborítatlan fogyasztói orrfújás – megjegyzés tőlem, R.L.] fogjuk fel. A megértés itt semmi egyebet nem jelent, mint egy »jogos bátorságnak« a tudatosítását, hogy a megértés az én dolgom, tehát hogy másvalaki helyettem nem csinálhatja meg.”

Márpedig Angi jelenleg (is) rendszerben „csinálja”. Habár itt – meg kell hagynunk, egy konstrukciós próbálkozásaink többségének fogalmi tagolódásához képest is igencsak precízen megkomponált gyűjteményes tanulmánykötetben, mely jobbára a szerző nyolcvanas évekbeli Korunkos írásából válogat – az első, „szisztematikus” részben bevezetett alapfogalmak egytől-egyig afféle megkockáztatható, revideálható és képlékeny munkahipotéziseknek bizonyulnak, tehát a rendszer igenis mozgásban van... legalábbis annak jobb pillanataiban. Az Értéktől jelentésig érzékenyen árnyalt műelemzése pedig már önmagukban véve rámutatnak a rendszer „sebezhetőségére”. Arra, hogy (és következzen az egyetlen, ám elhanyagolhatatlan megjegyzés, melyet az általam feszegetett rendszer-gondolattal, pontosabban annak esztétikai legitimitásával kapcsolatosan a kötetben találtam) „a rendszert gondolni mindig egyet jelent e rendszer meghaladásával. A meghaladás megtanulása pedig a rendszerben zajló tulajdonképpeni gondolkodás.”

Hát ezek azok a pillanatok, amikor a fészületlen szépség, a kategóriák megbontásának öröme beáll, jelen időben (ám ez már némileg Angi István sajátos-szuverén, vagyis művészi játéka az önmaga által megidézett neokantiánus pandemoniumokkal). Amikor még arra is rákérdezhetünk (vele), hogy „mire megra-

BORSODI L. LÁSZLÓ

Most itt

*Most itt vagy,
de mozdulatoként
máshoz szegődsz.
Hozzám beszélsz,
pedig – kihez szólsz?
Apámnak mondd magad.
(Nem az vagy.)
Anyám lehetnél.
(Tudod te is.)
Isteneknek hazudod magad,
és megtörsz a márványkéek égben.
Belero-hansz a szóba.*

Adios, Macondo!

A Buendíák emlékének és Nagypapámnak

*A hegy, a hegy!
Nap nem süti.
Hold nem süti.
Szél nem fújja.
Isten könnye se hull.*

Holnap mint kő vagyok.

Így

*Mondhatni: béke.
Autó nem zúg,
nem zakatol mozdony,
repülő se röppen.
Üres a szomszéd,
üres az udvarház,
hallgat a tornác.
Így élünk mi – rózsák.
Máskor krizantémok.*

Borsodi L. László: 1976-ban született Csíkszeredában, a BBTE magyar-angol szakán végzett, három verseskötete jelent meg. Jelenleg Csíkszeredában él.

gagnók az esztétikai mező koordinátáit, már ki is siklana kezünkől a vélt felfedezés minden haszna?”.

És alighanem ez volna amaz agrapha dogmata, a szóbeli és titkos tanítás anekdotikus „mezeje” vagy „erőtere” is (subintelligitur: nem annyira 3. és 4. ábra jólfésült pszeudomértani konstrukciói, melyek a művészetfilozófia alapproblémáit geometriai feladványokká fogalmaznák át, hanem az értő élvezet fogalmilag helyreállított közvetlensége), a letagadhatatlanul szellemes, taníthatatlan-eltanulhatatlan módon ízléssel bíró, azaz műértő úriember kedélyének és gondolkodói gesztusainak nosztalgiája – ami miatt már nem azért ugranánk ki az ágyból, lerohanni a szerzőt, hogy Hrabalra hivatkozzunk, hanem hogy kezdet szorítsunk vele.

Rigán Lóránd 1980-ban született, egyetemi gyakornok a BBTE-n, a Korunk szerkesztője.